

८. धाडसी कॅप्टन : राधिका मेनन

मच्छिंद्र ऐनापुरे (१९७४) : प्रसिद्ध लेखक. त्यांचा 'जंगल एक्सप्रेस' हा बालकथासंग्रह, 'हसत जगावे' हा विनोदी कथासंग्रह प्रसिद्ध आहे. याशिवाय त्यांच्या 'किशोर', 'छावा-केसरी' आदी बालमासिके यांमधून बालकथा प्रसिद्ध आहेत. त्यांनी विविध वृत्तपत्रांमधून विविध विषयांवरील लेखन केले आहे. ब्लॉगवर त्यांचे आजवर १२०० लेख प्रसिद्ध आहेत.

भारतीय मर्चंट नेव्हीच्या पहिल्या महिला कॅप्टनचा मान भूषवणाऱ्या राधिका मेनन यांना इंटरनॅशनल मेरिटायम ऑर्गनायझेशनने 'अॅवार्ड फॉर एक्सेप्शनल ब्रेव्हरी अँड सी' या पुरस्काराने सन्मानित केले आहे. हा पुरस्कार मिळवणाऱ्या त्या जगातील पहिल्या महिला ठरल्या आहेत. राधिका मेनन यांनी जिवाची बाजी लावून बंगालच्या उपसागरात वादळात सापडलेल्या सात मच्छीमारांना वाचवले होते. प्रस्तुत पाठात त्यांच्या शौर्याचा परिचय करून दिलेला आहे. प्रस्तुत पाठ हा 'किशोर', मे २०१७ या मासिकातून घेतला आहे.

राधिका या केरळच्या कोदुनगलर भागात लहानाच्या मोठ्या झाल्या. धाडस आणि काहीतरी करून दाखवण्याची हिंमत हे त्यांचे गुणविशेष होत. मोकळ्या वेळेत त्यांचं नेहमी सागरकिनारी भटकणं, फिरणं व्हायचं. त्यामुळे उसळणाऱ्या नखरेल लाटांना पाहून त्यांच्या सोबतीनं अनंत अशा सागरसफरीला जावं, असं त्यांच्या मनाला वाटायचं. या लाटांना पाहूनच त्यांनी नौसेनेत जायचं निश्चित केलं. सुरुवातीला त्यांच्या आई-वडिलांनी, त्यांच्या या निर्धाराला विरोध केला. त्यांना वाटलं होतं, की ही जोखमीची नोकरी आहे. आपली नाजूक मुलगी समुद्रातल्या धोक्यांचा सामना कसा करेल? पण उत्तुंग इच्छाशक्ती असलेल्या राधिकाने त्यांना यासाठी राजी केलं.

पदवी मिळवल्यानंतर त्यांनी 'ऑल इंडिया मरीन कॉलेज'मध्ये रेडिओ कोर्ससाठी प्रवेश घेतला. त्यांच्या घरापासून तीस किलोमीटर अंतरावर असलेल्या कोचीमध्ये कॉलेज होतं. प्रशिक्षणादरम्यान राधिका यांना समुद्री जहाजातल्या संवादप्रणालीची माहिती झाली. जहाजात काम करायला त्या फारच उत्सुक होत्या. प्रशिक्षण पूर्ण

झाल्यावर, 'शिपिंग कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया'मध्ये प्रशिक्षक रेडिओ ऑफिसरची नोकरी मिळाली आणि त्यांचे समुद्री जहाजात काम करण्याचे स्वप्न पूर्ण झाले. नियमानुसार समुद्री क्षेत्रात निर्धारित वेळेत काम केल्यानंतर २०१० साली त्यांनी मास्टर सर्टिफिकेटसाठी अर्ज केला. या दरम्यान त्यांना बराच काळ घरापासून लांब राहावं लागलं; पण रोमांचकारी प्रवासामुळं त्या खूश होत्या. शेवटी त्यांचं हे आवडीचं काम होतं ना! आता त्यांचं लक्ष्य होतं, समुद्री जहाजाची कमान सांभाळायची. त्यांचे हे स्वप्न २०१२ साली पूर्ण झालं. राधिका देशातल्या पहिल्या महिला मर्चंट नेव्ही कॅप्टन बनल्या. त्यांना मर्चंट नेव्हीच्या 'संपूर्ण स्वराज्य' या जहाजाची कमान सांभाळायला दिली गेली.

या दरम्यान त्यांचा विवाह नेव्हीमधील एका रेडिओ ऑफिसरशी झाला. एकाच व्यवसायात असल्या कारणानं नवऱ्याला त्यांच्या जबाबदारीची माहिती होतीच. आई बनल्यावर अडचणी वाढल्या. कौटुंबिक आणि नोकरीची जबाबदारी सांभाळताना अनेक अडचणी आल्या; परंतु त्या अजिबात डगमगल्या नाहीत. सगळ्यांत कठीण गोष्ट होती, ती म्हणजे मुलाचा सांभाळ. दीर्घकाळ घरापासून लांब राहावं लागायचं. राधिकांनी हे आव्हानदेखील चांगल्या प्रकारे निभावलं. राधिकाच्या या रोमांचकारी प्रवासात घरच्यांनी मोठी साथ दिली.

२२ जून, २०१५ रोजी एक घटना घडली. तेव्हा राधिका 'संपूर्ण स्वराज्य' जहाजावर तैनात होत्या. रात्रीचे जवळपास अकरा वाजले होते. जोराच्या वादळामुळे समुद्री लाटांनी रौद्र रूप धारण केलं होतं. मोसमाचा अवतार

खतरनाक बनला होता. तेवढ्यात जहाजातल्या एका अधिकाऱ्याने ओडिशाच्या गोपाळपूर किनाऱ्यापासून अडीच किलोमीटर अंतरावर मासेमऱ्यांची नाव लाटांच्या गर्तेत सापडली असल्याचे सांगितले. नाव बुडणारच होती. नावेत असलेले लोक आपल्या जीवनाची शेवटची लढाई लढत होते. अधिकाऱ्याने तात्काळ राधिका यांना रेडिओवर सूचना पाठवली, ‘मॅडम, समुद्रात एक नाव फसली आहे. त्यात असलेले मच्छीमार अडचणीत सापडले आहेत.’ सूचना मिळताच त्यांनी दुर्बिणीने समोर नजर टाकली. खरोखरच नाव बुडण्याच्या अवस्थेत होती.

एक क्षणदेखील वाया न घालवता त्यांनी सुटकेच्या मोहिमेला सुरुवात केली. पुढच्या पाच मिनिटांत जहाजातले लोक बचाव कार्यासाठी सज्ज झाले. मात्र वादळाचा जोर इतका मोठा होता, की त्यांना नावेपर्यंत जाताच येईना. बुडणाऱ्या मच्छीमारांना माहीत होतं, की त्यांना वाचवण्यासाठी समोरचे जहाज त्यांच्यापर्यंत पोहोचण्याचा प्रयत्न करत आहे. ते जिवाच्या आकांताने स्वतःला वाचवण्याचा प्रयत्न करत होते; पण जाणाऱ्या प्रत्येक क्षणासोबत त्यांची आशा धूसर होत चालली होती. जहाजातले कर्मचारी मात्र निकराचा प्रयत्न करत होते. पहिला प्रयत्न अयशस्वी ठरला. जोराच्या वादळामुळं बचावकार्य करणारी टीम त्यांच्यापर्यंत पोहोचू शकत नव्हती. दुसरा प्रयत्न केला गेला. मच्छीमार जितके पुढे येण्याचा प्रयत्न करत होते, तितक्याच वेगाने ते मागे ढकलले जात होते. दुसरा प्रयत्नदेखील वाया गेला.

सगळ्यांना वाटलं, की आता सगळं संपलं. त्यांना वाचवणं अशक्य आहे; पण राधिकांनी आपल्या टीमचे मनोधैर्य तुटू दिले नाही. त्यांनी तिसऱ्यांदा आपल्या टीमला पुढे जाण्याचा आदेश दिला. राधिका सांगतात, की त्यावेळी समुद्रात नऊ मीटरच्या उंच उंच लाटा उसळत होत्या. वारा ७० समुद्री मैल वेगाने वाहत होता. मच्छीमारांना वाचवण्यासाठी आमचे दोन प्रयत्न फसले होते; पण आम्ही हिंमत हरलो नाही. शेवटी तिसऱ्या प्रयत्नाला यश आलं. पायलट शिडीद्वारा मच्छीमारांना त्यांच्या नावेतून जहाजात घेण्यात आले. नावेतील सातही मच्छीमार सहीसलामत वाचले होते. वादळापासून बचावलेल्या पेरला चिन्नाराव यांच्या पत्नी म्हणाल्या, “पती कित्येक दिवसांपासून घरी आले नाहीत म्हटल्यावर आम्ही समजलो होतो, की त्यांची नाव बुडाली. आम्हांला वाटलं, ते जिवंत राहिले नसतील; पण राधिका मॅडमनी त्यांचा जीव वाचवला. मी त्यांची शतशः आभारी आहे.”

या साहसी अभियानासाठी आंतरराष्ट्रीय मेरीटाईम संस्थेने त्यांना ‘अवॉर्ड फॉर एक्सेप्शनल ब्रेव्हरी अँट सी’ या पुरस्काराने सन्मानित केले. मर्चंट नेव्हीच्या राधिका मेनन या पहिल्या महिला अधिकारी आहेत, ज्यांना हा सन्मान मिळाला आहे. राधिका सांगतात, “ज्या वेळी आम्ही जहाजावर असतो, त्या वेळेला आम्ही, आपण महिला आहोत की पुरुष याचा विचार करत नाही. समोर कठीण लक्ष्य असेल, तर हिंमत आपोआप येते. हे सगळं आमच्या टीमच्या धाडसामुळे शक्य झालं.”

स्वाध्याय

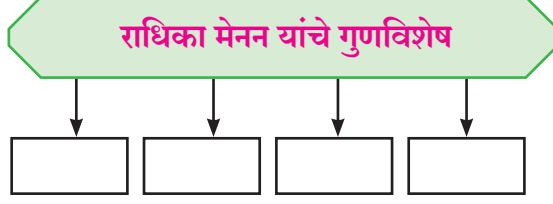
प्र. १. चौकटी पूर्ण करा.

- (अ) राधिका मेनन यांचे बालपण ज्या गावात गेले ते गाव
- (आ) पदवी प्राप्त झाल्यानंतर राधिका मेनन यांनी केलेला कोर्स
- (इ) मर्चंट नेव्हीच्या ज्या जहाजाची कमान राधिका मेनन यांनी सांभाळली ते जहाज
- (ई) राधिका मेनन यांना मिळालेला पुरस्कार

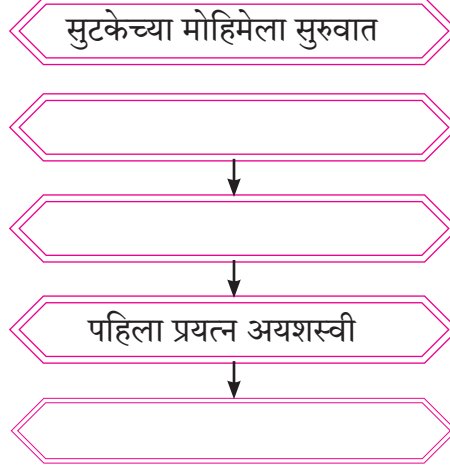
प्र. २. कारणे लिहा.

- (अ) राधिका मेनन यांना अनंत सागरी सफरीला जावंसं वाटायचं, कारण.....
(आ) त्यांच्या आईवडिलांचा नौसेनेत जाण्यास विरोध होता, कारण.....
(इ) बचावकार्य करणाऱ्या टीमला मच्छीमारांपर्यंत पोहोचण्यास अडथळे आले, कारण.....

प्र. ३. आकृती पूर्ण करा.

प्र. ४. मच्छीमारांना वाचवण्यासाठी कॅप्टन राधिका व त्यांचे सहकारी यांनी केलेल्या कृतीचा ओघतक्ता तयार करा.

प्र. ५. स्वमत लिहा.

- (अ) कॅप्टन राधिकाच्या टीमने मच्छीमारांना वाचवल्याचा प्रसंग थोडक्यात तुमच्या शब्दांत लिहा.
(आ) धाडस आणि हिंमत असली, की कुठलेही स्वप्न पूर्ण होऊ शकते हे पाठाधारे स्पष्ट करा.
(इ) मोठेपणी तुम्हांला कोण व्हावेसे वाटते आणि का, ते थोडक्यात लिहा.

माझे वाचन

- ‘कोलंबसाचे गर्वगीत’ ही कुसुमाग्रज यांची कविता मिळवून वाचा व शिक्षकांकडून समजून घ्या.

खेळूया शब्दांशी.

- खालील वाक्यांतील वाक्प्रचार ओळखा व त्यांचा वापर करून वाक्ये तयार करा.

- (१) युद्धप्रसंगी सैनिक जिवाची बाजी लावून लढत असतो.
(२) मच्छीमार मदतीसाठी जिवाच्या आकांताने ओरडत होते.

उपक्रम : खाली दिलेल्या क्षेत्रांतील पहिली भारतीय महिला कोण, याचा शोध घ्या व त्यांच्याविषयी अधिक माहिती मिळवा.

- (अ) पहिली पायलट- (ई) पहिली शिक्षिका-
(आ) पहिली अंतराळवीर- (उ) पहिली डॉक्टर-
(इ) पहिली रेल्वेचालक-

● खालील वाक्ये वाचा.

(१) सूर्य उदय झाला.

(२) आम्ही विद्या अर्थी आहोत.

अधोरेखित शब्द आपण असे लिहितो का? तर नाही. आपण नेहमी 'सूर्योदय', 'विद्यार्थी' असे लिहितो आणि बोलतोसुद्धा. अशा प्रकारचे शब्द तयार करताना पहिल्या शब्दातील शेवटचा वर्ण व दुसऱ्या शब्दातील पहिला वर्ण एकमेकांमध्ये मिसळून एक वर्ण तयार होतो. वर्णांच्या अशा एकत्र येण्याच्या प्रकाराला 'संधी' असे म्हणतात.

'संधी' म्हणजे सांधणे, जोडणे होय. संधीचे एकूण तीन प्रकार आहेत.

(१) स्वरसंधी

(२) व्यंजनसंधी

(३) विसर्गसंधी

या तीनही संधीप्रकारांविषयीची माहिती आपण समजून घेऊया. त्यासाठी खालील तक्त्याचा अभ्यास करा.

प्रकार	वैशिष्ट्ये व नियम	उदाहरण
(१) स्वरसंधी	एकमेकांशेजारी येणारे वर्ण हे जर स्वराने जोडले असतील, तर त्यांना 'स्वरसंधी' म्हणतात.	उदा., कवि + ईश्वर = कवीश्वर इ + ई = ई
(२) सजातीय संधी	दोन सजातीय स्वरांऐवजी एकच दीर्घ स्वर होतो. अ-आ, इ-ई, उ-ऊ यांचा संधी होताना आ, ई, ऊ हे स्वर येतात.	उदा., विद्या + अर्थी = विद्यार्थी आ + अ = आ लघू + उत्तरी = लघूत्तरी ऊ + उ = ऊ
(३) विजातीय संधी	(१) 'अ' किंवा 'आ' यांच्यापुढे 'इ' किंवा 'ई' आल्यास दोहोंऐवजी 'ए' येतो. (२) 'अ' किंवा 'आ' यांच्यापुढे 'उ' किंवा 'ऊ' आल्यास 'ओ' येतो. (३) 'अ' किंवा 'आ' यांच्या पुढे 'ऋ' आल्यास 'ऋ' ऐवजी अर् येतो.	उदा., गण + ईश = गणेश अ + ई = ए चंद्र + उदय = चंद्रोदय अ + उ = ओ महा + ऋषि = महर्षी आ + ऋ = अर्

(१) खालील जोडशब्दांचा संधिविग्रह करून तक्ता पूर्ण करा.

संधी	संधिविग्रह
सुरेश	 +
निसर्गोपचार	 +
भाग्योदय	 +
राजर्षी	 +

(२) खालील तक्ता पूर्ण करा.

संधिविग्रह	संधी
महा + ईश	
राम + ईश्वर	
धारा + उष्ण	
सह + अनुभूती	
लाभ + अर्थी	

जाहिरात लेखन

विद्यार्थ्यांनो, मागील इयत्तांमध्ये तुम्हांला 'जाहिरात' या घटकाची ओळख झालेली आहे. विविध वस्तू अथवा सेवा या चांगल्या कशा आहेत, हे जाहिरातींद्वारे पटवून दिलेले असते.

जाहिरात म्हणजे 'जाहीर करणे' होय. इंग्रजीत 'जाहिरात' या शब्दासाठी 'Advertisement' हा शब्द वापरला जातो. जाहिरातीचा मुख्य उद्देश वस्तू किंवा सेवांकडे ग्राहकांचे लक्ष वेधून घेणे व त्यांची मागणी निर्माण करणे असा असतो. त्याचबरोबर शासन व काही समाजसेवी संस्था यांच्यातर्फे समाजप्रबोधनासाठी व जनहिताय काही जाहिराती प्रसिद्ध केल्या जातात. जाहिरात ही एक कला आहे. तुम्ही अनेक जाहिरातींचे वाचन, निरीक्षण व श्रवणही करत असता. त्यांचे तुम्हांला आकलन होणे, हे आजच्या काळातील आवश्यक कौशल्य आहे.

जाहिरातीच्या श्रवण व वाचनाने जाहिरातीतील उत्पादनाबद्दल/सेवेबद्दल माहिती मिळणे व विक्रेता म्हणून इतरांच्या मनात त्याबद्दल कुतूहल, आकर्षण निर्माण करणे ही दोन्ही कौशल्ये आत्मसात करणे, हा जाहिरात या घटकाच्या अभ्यासाचा मूळ हेतू आहे.

- खालील जाहिरातीचे वाचन व निरीक्षण करून दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

जिल्हा परिषद वरिष्ठ प्राथमिक डिजिटल शाळा, पिसगाव.

प्रवेश सुरू

इयत्ता पहिली ते आठवी

आपला प्रवेश आजच नोंदवा.

शाळेची वैशिष्ट्ये

- (१) डिजिटल शाळा
- (२) ई-लर्निंग सुविधा
- (३) वैयक्तिक मार्गदर्शन
- (४) पालकांसाठी SMS सुविधा
- (५) सांस्कृतिक कार्यक्रमांतून कलागुणांचा विकास
- (६) क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन

विद्यार्थी योजना

- (१) मोफत प्रवेश
- (२) मोफत पाठ्यपुस्तके
- (३) मुलींना उपस्थिती भत्ता
- (४) इतर विविध योजना

१००% गुणवत्तेची हमी

सौजन्य- शाळा व्यवस्थापन समिती, पिसगाव

(अ) उत्तरे लिहा.

- (१) जाहिरातीचा विषय-
- (२) जाहिरात देणारे (जाहिरातदार)-
- (३) वरील जाहिरातीत सर्वात जास्त आकर्षित करून घेणारा घटक-
- (४) जाहिरात कोणासाठी आहे?

(आ) वरील जाहिरात अधिक आकर्षक होण्यासाठी त्यांत कोणकोणत्या घटकांचा समावेश असावा, असे तुम्हांला वाटते?

(इ) तुमच्या मते जाहिरातीमधील महत्त्वाची वैशिष्ट्ये.

